
Start in gezamenlijkheid

Rapport Werkgroep Verkenning Toekomst Bethlehemkerk en De Morgenster

*V.l.n.r. Erik Juch, Ineke Vonk, Hugo Spek, Nel van Stam, Robert Kuntz, Toby Fortuin, Dinie Verschuren, Ronald de Bruijn, Bas van der Rhee, Pieter de Vos en Kees Luteijn.
Op de foto ontbreekt Corrie Middelkoop*

Gereformeerde kerk

Inhoudsopgave

1. Inleiding
2. Samenvatting
3. Adviezen
4. Werkgroep
5. Opdracht
6. Bijeenkomsten
7. Denkkader voor besprekingen
8. Cultuur en profiel
9. Bestuurlijk en financieel
10. Belemmeringen
11. Zwaartepunt
12. Kerk in de toekomst
13. Slot

Gereformeerde kerk

1 Inleiding

De kerkenraden van de Bethlehemkerk en De Morgenster hebben in het Geschakeld Kerken Werk overleg (GKW-overleg) van 13 januari 2022 de basis gelegd voor de instelling van een Werkgroep Verkenning – samengesteld uit leden van beide gemeenten – die moet rapporteren over een mogelijke route naar intensivering van de al bestaande samenwerking. De kerkenraden hebben de Werkgroep verkenning gevraagd een visie op de toekomst naar 2030 en verder op te stellen. De wens van de kerkenraden is dat de verkenners zich – zo mogelijk in subgroepen – enerzijds richten op bestuurlijk/financiële aspecten en anderzijds over cultuur en profiel.

Tijdens de bijeenkomsten van de verkenners bleek dat onderwerpen die werden besproken in beide subgroepen invloed op elkaar hebben. Het één komt onlosmakelijk tot uiting in het ander, over en weer. Uitstraling, inhoud en indeling van een gebouw geven iets weer van de cultuur die daar heerst. In dit rapport komt dat tot uitdrukking in de deelonderwerpen, die elkaar soms overlappen.

2 Samenvatting

De Werkgroep Verkenning is in algemene zin van mening dat het gehele proces van intensievere samenwerking moet worden voortgezet en in overzichtelijke stappen zou moeten plaatsvinden.

Gedurende de besprekingen zijn drie hoofdlijnen in conclusies ontstaan:

- Samen in gezamenlijkheid: een raamwerk om meer samen op te trekken en meer gezamenlijke activiteiten en diensten op te zetten.
- Inhoudelijk zijn wij op weg naar een heel andere kerkelijke toekomst. Op dit punt adviseren wij beide kerkenraden om daar visie voor te ontwikkelen. Wat zijn de verwachtingen van demografische samenstelling van onze gemeenten? Hoe kunnen wij inspelen op maatschappelijke veranderingen als digitalisering, betrokkenheid van de jeugd en toenemende aandacht voor beleving (minder als toehoorder, meer als betrokkene)? Als kerken zullen we wegen moeten zoeken in het spanningsveld tussen de toepassing van Bijbelse noties en een snel veranderende maatschappelijke situatie in verhouding tot geloofs- en kerkelijk leven.
- Op weg naar een zichtbare en open kerkgemeenschap in een duurzaam multifunctioneel, open en toegankelijk gebouw waarin de gehele week door tal van activiteiten plaatsvinden, aantrekkelijk voor een breed publiek, open voor andere kerkgemeenschappen en voor in beginsel elke maatschappelijke activiteit. Als tijdshorizon richten wij ons op een periode van ongeveer tien jaar. Dit alles in het besef dat in beide gemeenten de hechting aan het eigen gebouw voor een deel van de kerkgangers stevig verankerd is.

3 Adviezen

1. Wij adviseren beide kerkenraden om pastoraatsgroepen uit beide gemeenten meer samen te laten optrekken, te inventariseren wat ze beide doen, waar overeenkomsten en verschillen liggen, of en hoe die te overbruggen zijn en wat al gezamenlijk kan worden opgepakt.
2. In de aanloopperiode van tien jaar kunnen – wat financiën betreft – beide colleges van kerkrentemeesters en diaconieën in toenemende mate invulling geven aan het vullen en beheren van gezamenlijke “potjes” voor daarvoor geschikte doelen. Uitgaven voor noodzakelijk onderhoud van gebouwen kan vanuit dat oogpunt worden beperkt tot een periode van tien jaar. Bestuurlijk en administratief zullen begroting en verantwoording nog gescheiden zijn, het gaat vooralsnog in eerste instantie om gezamenlijke activiteiten en uitvoering.
3. Met intensivering van de samenwerking in de geledingen wordt naar onze overtuiging voldaan aan de gedachte om vanaf de basis te bouwen aan gezamenlijkheid.
4. In bestuurlijk opzicht adviseren wij beide kerkenraden de mogelijkheden te bespreken om – op korte termijn dan wel op een termijn van maximaal tien jaar – te komen tot één Centrale Kerkenraad (CK) voor de zelfstandige wijkgemeenten De Morgenster en Bethlehemkerk, met statutaire taken zoals begrotingen en jaarrekeningen vaststellen, formele positie bij beroepingswerk, enzovoort.
5. Voorwaarde voor het proces van verdergaande samenwerking is dat beide kerkenraden zich uitspreken over volledige acceptatie van beide gemeenten wat betreft sacramenten, zoals huwelijk (onder meer diversiteitsgroepen), doop en avondmaal en daarin dezelfde uitgangspunten voeren. Ook de acceptatie van elkaars voorgangers en ambtsdragers is daarin essentieel.
6. Als stip op de horizon adviseren wij beide kerkenraden zich te richten op het ontwikkelen naar één zichtbare open kerkgemeenschap in een multifunctioneel, toegankelijke, akoestisch optimale, gezamenlijke accommodatie waarin door de gehele week heen tal van activiteiten plaatsvinden, zo mogelijk met andere geloofsgroepen, aantrekkelijk voor een breed publiek.
7. Wij adviseren beide kerkenraden om – vooraleer een besluit te nemen over dit rapport – de voornemens met de classispredikant te bespreken en ook bij hem/haar op basis van concrete ervaringen advies in te winnen over het proces.
8. Tot slot adviseren wij de kerkenraden om, als tot intensivering van samenwerking wordt besloten, een stuurgroep in te stellen om het proces verder te begeleiden en aan te sturen. Deze stuurgroep bevat bij voorkeur deelnemers in een gebalanceerde samenstelling, recht doend aan de samenstelling van de gemeente.

Gereformeerde kerk

4 Werkgroep

De Werkgroep Verkenning bestaat uit twaalf leden, vanuit beide kerken zes leden.

Vanuit de Bethlehemkerk zijn afgevaardigd Corrie Middelkoop, Ineke Vonk, Dinie Verschuren, Bas van der Rhee, Kees Luteijn en Pieter de Vos.

Vanuit De Morgenster hebben zitting Nel van Stam, Hugo Spek, Ronald de Bruijn, Eric Juch, Robert Kuntz en Toby Fortuin.

Gevolg gevend aan de wens van de kerkenraden zijn twee subgroepen gevormd:

1. Cultuur/profiel: Corrie Middelkoop, Nel van Stam, Dinie Verschuren, Ineke Vonk, Erik Juch, Robert Kuntz en Bas van der Rhee
2. Financieel/bestuurlijk: Toby Fortuin, Ronald de Bruijn, Hugo Spek, Kees Luteijn en Pieter de Vos

5 Opdracht

Beide groepen moeten – volgens de opdracht van de kerkenraden – spreken over een visie op de toekomst, 2030 en verder. De kerkenraden vragen om ook de volgende onderwerpen aan de orde te laten komen:

- bij de subgroep bestuurlijk/financieel: financiën, nu en in de toekomst, bestuurlijke inrichting, (onderhoud) vastgoed, verwachtingen m.b.t. gebouw(en) ná 2030,
  - bij de subgroep cultuur/profiel: beleidsplannen, profielen van de gemeentes en de te beroepen predikanten, (theologische) visie op doop, belijdenis, huwelijk, geloofsbeleving, liturgie en prediking,
  - bij beide groepen: zaken die een belemmering kunnen vormen in verdere samenwerking.
- De kerkenraden hebben ten slotte ook de vraag gesteld of financieel bestuur hoofdpunt moet zijn en vanaf het begin moet worden toegewerkt om naast gebouwen ook predikanten, pastoraat, geloofsinhoud en het delen van organisten/musici de culturen te laten samenvloeien.

De Werkgroep Verkenning heeft zich bij de besprekingen mede gebaseerd op de volgende documenten:

- de twee notities (BK zomer '21 en HdJ/LHK oktober '21),
- de beleidsplannen van beide gemeenten
- de profielschetsen van beide gemeenten
- de profielschetsen vacature predikanten
- verslag van het GKW-overleg van 30 november 2021
- artikel De Schakel van 15 december 2021
- Rapport BK “Delen en Vermenigvuldigen”
- Notitie “Bethlehemkerk en De Morgenster en de toekomst” van oktober 2021 (Leen Kroos en Henk de Jong)
- Gesprek Nel van Stam en Pieter de Vos met emeritus predikant ds. Doff van Open Hof in Rotterdam Ommoord over zijn ervaringen met een vergelijkbaar proces in Ommoord.
- Ervaringen met proces in Alblasterdam, door Bas van der Rhee.

Gereformeerde kerk

6 Bijeenkomsten

De Werkgroep Verkenning is na de instellingsvergadering op 2 februari tot en met de afsluitende vergadering op 11 mei 2022 zes keer bijeengewoest. Enkele bijeenkomsten zijn geheel plenair verlopen, in andere vergaderingen is het eerste deel in subgroepen afzonderlijk met elkaar gesproken om vervolgens de bevindingen van beide subgroepen met elkaar in volledige bezetting plenair te bespreken. Zo ontstonden de contouren voor dit eindrapport. De sfeer tijdens de bijeenkomsten was positief, open en opbouwend. Het eindrapport is op 11 mei 2022 door de Werkgroep vastgesteld.

7 Denkkader voor besprekingen

- Maatschappelijke ontwikkelingen en ontwikkeling van persoonlijke opvattingen die daaruit voortvloeien leiden in een steeds hoger tempo tot andere verwachtingen van mensen binnen en buiten de kerk. Geloofsbeleving, kerkzijn en ontmoeting veranderen daarin mee. De kerk heeft zich sinds de tijd van de apostelen altijd weer aangepast aan nieuwe tijden, altijd geïnitieerd vanuit mensen. Mensen die zich telkens in nieuwe tijden laten leiden door de kern van de geschriften. Dat is in onze tijd niet anders.
- Wij zien een ontwikkeling dat over tien jaar steeds minder mensen bereid zijn om eenmaal per week een uur te gaan zitten voor een dienst en passief / semi-actief een dienst bij te wonen. Er is een zoektocht nodig naar afwisseling met andere vormen, waarbij het gesprek, de interactie, het samen dingen doen punten van inspiratie zijn.
- De kerk wil openstaan naar en voor de samenleving. Wat is onze maatschappelijke relevantie en hoe geven wij vorm in een heel nieuwe situatie, met andersoortige kerkvormen?
- Veilige omgeving voor elkaar creëren, waarin we elkaar volledig (kunnen) vertrouwen en waar voor iedereen ruimte is.

8 Cultuur en profiel

Op dit onderdeel is de verwachting van de kerkenraden dat de verkenners op basis van de beleidsplannen, gemeente- en predikantsprofielen voorstellen doen voor het samenbrengen van standpunten over (theologische) visie op doop, belijdenis, huwelijk, geloofsbeleving, liturgie en prediking.

De Werkgroep Verkenning ziet mogelijkheden – en misschien wel noodzaak – naar een zichtbare en open kerkgemeenschap in een multifunctioneel, toegankelijk gebouw waarin tal van activiteiten plaatsvinden, aantrekkelijk voor een breed publiek. Ook dat is missionair gemeente zijn. De kerk / het kerkgebouw is onderdeel van de maatschappij, uitnodigend om er binnen te gaan.

Gereformeerde kerk

Wij zien een flexibel en duurzaam gebouw, met flexibele ruimtes waarin het aantal ruimtes, zitplaatsen en liturgisch centrum naar believen indeelbaar en verplaatsbaar zijn, waar mogelijkheden zijn om diensten anders, eigentijds in te richten, (deels) ook losser van vaste liturgische patronen. Waar ook een intiemere omgeving kan worden gecreëerd voor kleine groepen. Met gedurende de week bezoektrekkers als kunstexposities, verhuurmogelijkheden aan verenigingen e.d. Al dan niet met de burgerlijke gemeente kan een win-win situatie worden gecreëerd door samen op te trekken op het gebied van huisvesting, duurzaamheid, maatschappelijke thema's en financiering.

Bij dit alles moet rekening worden gehouden met de verwachting dat op de lange termijn het fysieke kerkbezoek op zondag zal teruglopen.

Op het gebied van cultuur en profiel kunnen meerdere samenwerkingstrajecten tegelijkertijd worden ingezet:

1. Voorwaarde voor het proces van verdergaande samenwerking is dat beide kerkenraden zich uitspreken over volledige acceptatie van beide gemeenten wat betreft sacramenten, zoals huwelijk (onder meer diversiteitsgroepen), doop en avondmaal en daarin dezelfde uitgangspunten voeren. Ook de acceptatie van elkaars voorgangers en ambtsdragers is daarin essentieel. Er moet op dit vlak wel in woord en daad zorgvuldig worden gecommuniceerd met gemeenteleden.
2. Het bevorderen van contacten tussen gemeenteleden zal leiden tot meer "wij-gevoel" Inroosteren van meer gezamenlijke diensten en de collecten beter (volledig) op elkaar afstemmen. "WIJ collecteren voor....." Dit geldt ook voor de groepen die zich al actief bezighouden met diensten (liturgie, muziek, speciale vieringen, etc.), zij moeten daar vanzelfsprekend bij betrokken worden.
3. Jeugd: de jeugdorganisatie werkt al veel samen. Mogelijk kan ruimte gemaakt worden om in gezamenlijkheid na te denken over verdere verdieping en eenheid. Een voorbeeld uit het verleden zijn de gezamenlijk georganiseerde jeugdweekenden in Loon op Zand.
4. Pastoraat: beide pastoraatsgroepen (meer) gezamenlijk laten vergaderen:
  - a. inventariseren wat ze beide doen,
  - b. waar overeenkomsten en verschillen liggen,
  - c. of en hoe die te overbruggen zijn,
  - d. wat al gezamenlijk kan worden opgepakt;
  - e. is een specifieke benadering van specifieke doelgroepen mogelijk?;
  - f. bezoekwerk ouderen zal waarschijnlijk uit eigen kerk op prijs worden gesteld, is dat bij jongeren en middengroepen ook zo?
  - g. meer op gevoelslevens, minder op organisatievormen.
5. Avondmaal en doop worden in beide gemeenten volgens dezelfde beleidslijnen uitgevoerd.

Gereformeerde kerk

6. Oecumene lijkt op dit moment vanuit praktische overwegingen geen prioriteit te hebben. Wel moet het mogelijk zijn om contacten met andere kerk- en geloofsgemeenschappen in Papendrecht te onderhouden over de mogelijkheid om een gebouw te delen en samen waar mogelijk/gewenst activiteiten te ontwikkelen. Meerdere bij het OKP aangesloten kerkgenootschappen delen met ons de zorgen m.b.t. huisvesting..
7. Maatschappelijk dienstbaar zijn: faciliteren van verenigingen, open huis, koffie en gesprek, stilteruimte, voedselbank, kinderopvang, binnen kaders geen beperkingen.

9 Bestuurlijk en financieel

De kerkenraden vragen de verkenner om richting te geven aan het proces voor uitwerking van aspecten als huidige en toekomstige financiën, bestuurlijke inrichting, (onderhoud) vastgoed en verwachtingen m.b.t. gebouw(en) ná 2030.

Op dit onderdeel kunnen diverse trajecten parallel worden opgepakt en uitgewerkt.

Het is van belang om verder aan elkaar te wennen. Dit kan alleen vorm en inhoud krijgen via de daadwerkelijke samenwerking tussen beide kerken. Wij adviseren daarom die samenwerking te intensiveren.

- start in gezamenlijkheid
- werk toe naar een datum in een andere gezamenlijke accommodatie als kerkelijk centrum, zo mogelijk met andere kerkgenootschappen of geloofsgroepen
- fusie bij de start is niet persé nodig
- focus op mogelijkheden, niet op beperkingen en onmogelijkheden
- sta vallen en opstaan, vergeven en vergeten toe
- altijd van onderop, uit de gemeenten

Vastgoed

Het onderhoud van de Bethlehemkerk staat op een laag pitje, althans wat betreft groot onderhoud. Er is nog een horizon van tien jaar, maar daarna ontstaat een probleem door teruglopende inkomsten en noodzakelijk groot onderhoud/verduurzaming/combi met ander gebruik. Stil blijven zitten is geen optie

Bij De Morgenster is een gedetailleerde onderhoudsplanning en begroting aanwezig. De financiering daarvan is geregeld.

Wij adviseren om gebruik te maken van het momentum, aangezien er – door de Bethlehemkerk – al gedurende enkele jaren goed overleg is gevoerd met de burgerlijke gemeente Papendrecht is over vastgoedplannen en wensen. Dat overleg kan mogelijk worden geïntensiveerd en geconcretiseerd in een hoofdlijnenplan, waarin ook termijnen voor detailinvullingen worden afgesproken. Dit laat onverlet dat een verdergaande samenwerking vanuit behoefte uit beide gemeenten moet komen en niet vanuit bouwkundige overwegingen.

Gereformeerde kerk

In dit traject is het besef van belang dat ook de emotionele betrokkenheid van (sommige) gemeenteleden aan beide zijden een rol speelt. De indruk is echter dat realiteitszin overheerst. Op dit onderdeel is voortdurende communicatie van cruciaal belang, zodat alle gemeenteleden worden meegenomen in het proces, ook degenen die zich niet zo gemakkelijk laten horen. Er is voor beide gemeenten een risico dat er groepen ontstaan met voor- en tegenstanders.

Onze verkenning leidt wat betreft haalbaarheid tot de conclusie dat overwogen zou moeten worden om in gezamenlijkheid op te trekken naar een nieuw gebouw, multifunctioneel, waarbij op voorhand - binnen grenzen van het betamelijke - geen activiteiten worden uitgesloten.

Overweging voor beide kerkenraden / colleges van kerkrentmeesters om met het oog op exploitatie ook na te denken over de mogelijkheid om het vastgoed onder te brengen in een stichting, indien ook andere partijen – bijvoorbeeld de gemeente Papendrecht – deelnemen in de eigendom. Bij mede-eigendom door derden dient het primaat bij onze kerken te liggen. Er bestaan twijfels over een vorm waarin beide kerken een minderheidsbelang zouden hebben ten opzichte van de gemeente Papendrecht. In dat geval zijn harde garanties over gebruik op de lange termijn noodzakelijk. Tegen de achtergrond van kortetermijndoelstelling van de politiek – tot aan de volgende verkiezingen – roept deze vorm twijfels en onzekerheid op. Daar tegenover staat dat deelname/inbreng van de gemeente Papendrecht ook meerwaarde kan hebben. De Werkgroep Verkenning kan hierover geen advies geven zonder dat dit in een sluitende businesscase wordt uitgewerkt.

Bestuurlijk en financieel

De ideale situatie in Papendrecht zou zijn dat alle PKN-gemeenten onder één paraplu zouden worden georganiseerd, met één Centrale Kerkenraad voor alle PKN-kerken. Dat is echter voorlopig illusoir, gelet op de verschillen in denominaties alhoewel dat geen probleem hoeft te zijn als de wijkgemeenten voldoende vrijheid hebben. Wel kan gedurende het hierna omschreven proces worden nagedacht over in elk geval één CK voor de zelfstandige wijkgemeenten De Morgenster en Bethlehemkerk, met statutaire taken zoals begrotingen en jaarrekeningen vaststellen, formele positie bij beroepingswerk etc. De ervaring in Alblasterdam leert dat dit een begaanbare weg is, waarbij het van groot belang is, zo niet een voorwaarde is dat de vertegenwoordiging in de diverse colleges gelijkwaardig is. De vraag die voor beide kerkenraden in dat geval actueel is of er moet worden gewerkt naar een CK op korte termijn of over tien jaar. De werkgroep Verkenning adviseert om dit geleidelijk op te pakken, mede afhankelijk van en in relatie tot de ontwikkeling van samenwerking in geledingen.

De Werkgroep Verkenning adviseert hierover het gesprek met de andere Papendrechtse kerkelijke gemeenten aan te gaan – bijvoorbeeld in het halfjaarlijkse PKN-overleg – en hen in de communicatie mee te nemen.

Gereformeerde kerk

Tegen deze achtergrond zien de verkenneren logica in een ontwikkeling waarin (intensivering van) de samenwerking eerst wordt gezocht in de geledingen binnen de gemeenten van Bethlehemkerk en Morgenster. Daarmee wordt voldaan aan de gedachte om vooral ook vanaf de basis te bouwen aan gezamenlijkheid. Daaraan gekoppeld adviseren wij om leden van beide gemeenten te stimuleren af en toe elkaars diensten te bezoeken. Dat is een laagdrempelige manier om elkaar te leren kennen, geen verplichting maar zoveel mogelijk organisch verlopen, gestimuleerd via communicatie en mogelijk enigszins georganiseerd.

De verkenneren zien bestuurlijke en financieel-bestuurlijke mogelijkheden om samen te werken in beleidsbepaling en uitvoering:

1. De bestuurlijke en juridische verantwoordelijk- en bevoegdheden worden hierbij niet veranderd. Die blijven vooralsnog stip op de horizon bij de bestaande organisaties en kerkenraden. De besluitvormingspunten en -processen veranderen dan ook niet.
2. Vorming en toerusting werkt al volgens het samenwerkingsmodel.
3. Diaconie en ZWO: Er zijn weliswaar twee diaconale rechtspersonen, maar zij kunnen mogelijk samen beleid en uitvoering bepalen, ook wat besteding van het geld betreft. Beide diaconieën leggen daarover verantwoording af aan de eigen kerkenraden.
4. Kerkrentmeesters: op diverse terreinen kan er mogelijk meer samen gedaan worden op gebieden als IT, vrijwilligerswerving/-beheer/-organisatie, onderhoud, Kerkbalans, websites, De Schakel ook digitaal. Kerkrentmeesters kunnen ook zoveel mogelijk samen beleid maken aangezien er veel overeenkomsten zijn. Verschillen kunnen overbrugbaar gemaakt worden (onderhoud, Kerkbalans, collectebonnen, gebruik en verhuur, organistenpool, vrijwilligers, e.d.).
Anders dan in de Bethlehemkerk is het bij de Morgenster gebruikelijk dat, nadat het college van kerkrentmeesters de jaarrekening heeft opgesteld en voordat de kerkenraad die vaststelt, er een gemeentevergadering over de jaarrekening en het gevoerde beleid plaats vindt.
5. Moderamen: GKW (geschakeld kerkenwerk) krachtig voortzetten en uitdragen, meer samenwerken en gezamenlijk vergaderen van kleine kerkenraden, gezamenlijk communiceren wat samen het beleid en de lange termijnvisie is).
  - a. bestuurlijke aanpassing naar wijkgemeenten en een centrale kerkenraad
  - b. de organisaties van de Grote Kerk en van de Sionskerk moeten in alle informatievoorziening worden meegenomen, naast bestuurlijke overlegsituaties
6. Kleinere activiteitencommissies kunnen later volgen, maar moeten wel op de hoogte zijn. In een aantal van deze groepjes is al samenwerking aan de orde.
7. Alle geledingen vragen om in gezamenlijkheid voorwaarden te formuleren voor het samengaan en actief te zoeken naar mogelijkheden! Rapporteren over de uitkomsten naar beide kerkenraden.
8. Beide gemeenten volgen een verschillende procedure voor het beroepingswerk. In de Bethlehemkerk is het besluit aan de kerkenraad, waarbij gemeenteleden bezwaar kunnen maken tegen de gevolgde procedure. In De Morgenster hebben de gemeenteleden stem in het uit te brengen beroep. Beide kerkenraden zullen zich hierover moeten uitspreken en in de toekomst gelijk beleid voeren.

Gereformeerde kerk

Voor de bewaking van het proces van samenwerken is een aanjager (commissie?) nodig, ook om de organisaties periodiek over de voortgang te bevragen en ondersteuning te bieden. Denkbaar is een stuurgroep vanuit beide kerken en ondersteuning vanuit de classis.

10 Belemmeringen

Wij hebben twee essentiële verschillen besproken die een belemmering vormen voor het samenwerkingsproces. Zie onder Cultuur/profiel sub 5 en onder Bestuurlijk/financieel sub 4 en 8. De kerkenraden zullen daarover in gezamenlijkheid besluiten moeten nemen:

1. Huwelijksinzegening diversiteitsgroepen.
2. Gemeentevergadering over jaarrekening en gevoerde beleid
3. Beroepingsprocedure predikanten.

11 Zwaartepunt

De kerkenraden hebben ook de vraag gesteld of financieel bestuur hoofdpunt moet zijn, of dat vanaf het begin moet worden toegewerkt om naast gebouwen ook predikanten, pastoraat, geloofsinhoud en organisten/musici delen en de culturen te laten samenvloeien?

Wij adviseren om beide sporen parallel te volgen, juist omdat het proces van gewenning aan elkaar vanuit de beide gemeenten de nodige tijd zal vergen. Hoe eerder daarmee begonnen wordt, hoe beter.

12 Kerk in de toekomst

Hoe gaat de kerk er in de toekomst uitzien? Een antwoord geven op deze vraag is vrijwel ondoenlijk. In dit rapport hebben wij uitgegaan van algemeen erkende aannames en prognoses, onder meer verwoord in media van de PKN.

Aan ons de taak om meerdere, flexibele vormen van kerkzijn te faciliteren, met daarin ook liturgische vrijheden. Hoe dat er uit moet zien, kan alleen gestalte krijgen in overleg met betrokken doelgroepen, zoals jeugd, jongvolwassenen, (jonge) gezinnen en senioren. Wij adviseren om voor dit traject een werkgroep samen te stellen, die ervaringen van andere kerken / landelijke ervaringen en voorbeelden gaat inventariseren waarin deze doelgroepen succesvol worden bereikt. De werkgroep kan daarop ook adviezen formuleren om hieraan in gezamenlijkheid in onze kerken inhoud te geven. In deze werkgroep moeten alle doel- en leeftijdsgroepen zijn vertegenwoordigd.

Bethlehemkerk en Morgenster hebben een rijke ervaring in het Samen Op Weg proces. Denk onder meer aan het jeugdwerk, gezamenlijke diensten, kanselruil, catechese, Goede Week, groepshuisbezoeken en nog meer. Neem de lessen en successen vanuit het verleden mee en heb lef op weg naar Samen.

Gereformeerde kerk

13 Slot

Tot slot vragen wij aandacht voor communicatie met gemeenteleden. Beide gemeenten verdienen het om in alle lagen en intensief te worden meegenomen in dit proces. Het afbreukrisico als hierin stappen worden overgeslagen, dan wel sommige groepen niet of minder worden gehoord, is groot. Een simpele meerderheid van stemmen is uiteindelijk niet voldoende. Iedereen (voorzitters, tegenstanders, twijfelaars, actievoerders) moet de ruimte krijgen om zich te laten horen. Elke inbreng van argumenten moet zorgvuldig worden overwogen en verdient een passende reactie, zo nodig met bijstelling van tijdlijn of argumenten. Kortom, vooral niets van bovenaf opleggen.

In een sterk veranderende maatschappij verandert ook de kerk mee. Dat is niet nieuw, het is van alle eeuwen. Alle in dit rapport genoemde ontwikkelingen hebben daar invloed op. Er is moed nodig om stappen te zetten en vertrouwde kaders los te laten. Met het oog gericht op ons richtsnoer – de geschriften en het daarin vervatte kompas – en het vertrouwen op onze Heer en God gaan we verder op weg naar Zijn toekomst.